

Budapesti Városvédő Egyesület

Budapest, VI., Eötvös utca 10.

PODMANICZKY DIJASOK

A Város - és Faluvédő Szövetség októberi közgyűlésén - Csongrádon - kiosztották az 1992. évi Podmaniczky díjakat.

A díjazottak között két tagtársunk is szerepelt:

Dr. Radó Dezső alelnökünk és Bartos Mihály, a Promontor-Tétény munkacsoport vezetője.

Mindkettőjüknek szivből gratulálunk!

Podmaniczky díjat kaptak továbbá:

Horváth Győző hidrológus, lelkes munkája eredményeképpen lett meg és lett helyreállíthatóvá az Illés-kút és vált lokalizálhatóvá az egykori körúti fürdő /Erzsébet krt. 51./ forrás vize.

Csillag István lelkes szervező és kivitelező munkája eredményeképpen ismét helyén áll a Ráday utca 47. sz. ház udvarán a bronz kút-szobor és kifolyóján jön a víz.

Ghyczy Gabriella az „Örökségeink Őrei” mozgalom megszervezéséért, a vezetéséért, a példamutató városvédő ifjúsági építő táborért.

Vidéki díjazottak:

Kincses Károly - Hévízgyörk,

Tóth Imre - Vácszentlászló,

Brösztl Gyula - Sátoraljaújhely,

Ocsovszky László - Hódmezővásárhely,

Srágl Lajos - Egervár,

Láng György - a Gundel étterem új tulajdonosa /külföldi/,

L. Szabó Tünde - Kaposvár.

Mindannyiuknak gratulálunk és további kitartó, lelkes és eredményes város- és faluvédő munkálkodást kívánunk!

A budapesti belvárosi plébániatemplom Zsolnay oltára

A budapesti belvárosi plébániatemplom - múlt század végén történt restaurálása alkalmával Steindl Imre egy majolika főoltárt tervezett. Az oltáron lévő szobrok Szécsi Antal, Lantay Lajos szobrászok modelljei alapján a pécsi Zsolnay gyárban készültek. A 3,8 m széles és 11,0 m magas gót stílusú oltár is majolikából készült a pécsi Zsolnay gyárban. Az oltár ünnepélyes szentelése 1893 szept. 10-én volt.

Az oltár a budapesti harcok folyamán megsérült és a sérült oltárt a templomból eltávolították.

Kérem azokat, akik az oltár eltávolításakor jelen voltak, vagy egyes részeinek hollétéről tudnak, értesitse

Mattyasovszky Zsolnay Tamást
a Budapesti Városvédő Egyesületnél,
1067 Bp., VI. Eötvös utca 10.alatt.

Promontor-Tétény csoport.

1992. október 3-án szentelték újra - a helyi összefogással megmentett és felújított - budatétényi Szent Mihály kápolnát.

A dombon álló kápolnát /Bp., XXII. Budatétény, Kápolna utca 42./ 1780-ban építette - egy iskolával együtt - húsz bajor család, akik új hazába költözve új otthon alapítottak itt, az akkor még lakatlan területen.

A kápolna 1914-ben épült át, akkor nyerte el ma is látható formáját. Az épület a háború alatt, valamint 1956-ban erősen megsérült. Többször kifosztották, vandál kezek pusztították.

Mintegy két esztendővel ezelőtt két tagtársunk: Hirtling Ferencné és férje, Ternyák Géza plébánossal összefogva, akciót kezdeményezett a kápolna megmentésére. Adományokból, pályázatokból, egyéb hazai és külföldi támogatásokból ezidáig 3 millió forintot sikerült összehozni. Eredménye: a kápolna feltámadása!

A munka még nem fejeződött be teljesen, hiszen a bajor telepesek által, az ó-hazából idehozott fa Mária-oltár restaurálása, kisebb kőszobrok, illetve a felújítás során előkerült 200 éves falfreskótöredékek helyreállítása még hátra van. Ismervén a Hirtling házaspár kitartását és lakóhelyszeretetét, hamarosan ez is megoldódik! Köszönet érte Marcsi néni és Feri bácsi!

Bartos Mihály

Utcanevek megóvása

A rendszerváltozás velejárói közé tartozik utcák és egyéb közterületek elnevezésének - a korábbinál sűrűbben történő - megváltoztatása. Valószínűleg így is marad ez egy ideig. De ettől eltekintve is adódnak minden település, így Budapest életében is, olyan események, évfordulók és egyéb jeles napok, amelyek indokoltá teszik az új elnevezést. Mivel csak nagyon ritkán van lehetőség újonnan megépült utca elnevezésére, többnyire meg kell változtatni egy meglévő utca /tér, sétány, park stb./ nevét. Ennek kapcsán merül fel a kérdés: melyek azok a közterület-elnevezések, amelyek nem változtathatók meg, amelyek védettek nyilvánítandók. A fővárosi közterület-

lés - utcaelnevezésekkel foglalkozó bizottsága - szívesen venné, ha egyesületünk megtenné a maga javaslatait.

Biztosak vagyunk abban, hogy tagságunk nem zárkózik el a javaslat-tétel felelős, nem könnyű feladatától. Ezért arra kérjük tagjainkat, különösképpen a helyi szervezeteket, hogy vizsgálják meg a maguk területét és közöljék: melyek azok az utcák, terek, parkok, sétányok stb., amelyek nevének a védetté nyilvánítását javasolják. Mivel a közterület elnevezése igen gyakran nemcsak országos jelentőségű személyek, események és fogalmak emlékét őrzi, hanem az adott terület történetéhez kapcsolódik, azt ajánljuk, hogy vonják be a munkába a helytörténészeket. Továbbá kérjük, hogy a védettségi javaslatot minden esetben megindokolni sziveskedjenek, mert ezzel megelőzhetőek a visszakerdezések.

Del Medico Imre

Kelenföld története

Nagy érdeklődéssel kísért előadásra került sor 1992. október 14-én. Dr. Papp Károly történész Kelenföld történetét ismertette. Az előadásnak a városrész elnevezésével foglalkozó témaköréből adunk összefoglalót.

„Ma, Kelenföld városrész alatt azt a kb. 400 hektár kiterjedésű, közel négyzet alakú területet értjük, amely a XI. kerület centrumában helyezkedik el, s amelynek határvonalát a vasúti töltés, a Fehérvári út, az Andor utca és a hegyeshalmi vasút adja. Ezt a behatárolást döntően közigazgatási szempontok indokolják, mert közel 36 ezer főnyi lakosával önmagában is egy kisebb várost alkot.

Ez a terület azonban csak egy részét képezi a történeti Kelenföldnek. Eredetileg a XII. századtól az Ürdög-árok torkolatánál lévő fontos révátkelő környékén fekvő falut nevezték Kelenföldnek. Több középkori krónikás arról ír, hogy a hunok és magyarok Kelenföld falunál keltek át a Dunán. Más krónikákban pedig Gellért vértanúságának leírásakor a Gellérthegyet Kelenföld hegye, a szentté avatáskor emelt királyi kápolnát pedig Kelenföld plébánia templomaként említik. De egy 1236-os - dézsmaperekkel foglalkozó - oklevélben is Kreynfeldi szőlőkről esik szó. Egy 1240-es oklevél pedig arról tudósít, hogy Kelenföld lakói németek voltak.

A Kelenföld elnevezés eredete ma is vita tárgyát képezi a kutatók körében. Egyesek a kelta időszakból eredeztetik, ez azonban nyelvészetileg erőltetett, s történelmileg sem igazolható. Mások, a krónikákra hivatkozva az átkelés szóból származtatják. Ezt a gondolatot veszi át Arany János is, Keveháza című költeményében: „Tömlőkön ott a hős Keve / Hadával így által kele / Miért a hegy, miért a sík / Kelenföldnek mondatik /”. Ez az érvelés szintén sántít, erősen tendenciózus. A leginkább meggyőzőnek és megalapozottnak az a felfogás látszik, hogy nevét a révnél a XII. században megtelepedett németektől nyerte. Ők nevezték a telepüket Creynfeldnek, vagy Kreynfeldnek, s ebből alakult ki végül a Kelenföld helynév. Bajor nyelvterületről származik, s a középkori német helynevekben sóderes, kavicsos földterületet jelez, ráillik tehát az Ürdögárok torkolat-vidékére.

A tatárjárás után az egységes Buda megteremtésével nagy átrendeződés történt a környéken. Kelenföld falut IV. Béla Alhéviz néven Buda városához csatolta. Külterülete azonban továbbra is megtartotta a Kelenföld nevet. Az Alhévizzel összefüggő Kelenföld története ma még homályos.

A XIV. század közepétől már csak a Gellért-hegytől délre eső síkvi-

déket, s az itt lévő falut nevezték Kelenföldnek. Határai északról és nyugatról a Fehérvári nagy út /mai Hegyaljai, Budaörsi utak/, déli kiterjedése bizonytalan. Az új Kelenföld keletkezési idejét nem ismerjük, az oklevelekben 1380-ban említik először, de még a XV. században is találkozunk nevével.

A török uralom alatt nincs nyoma a falunak, a környező településekkel együtt teljesen elpusztult, vidéke elnéptelenedett. Majd csak a XVIII. században jelennek meg újra a hegyek lankáin és lábainál a budai és pesti polgárok tulajdonában lévő szőlők. A XIX. században a szőlők mellett már legelők, rétek, konyhakertek és szántóföldek tarkították Kelenföld területét. Új összefüggő település azonban nem alakul ki, csak egyes szorványok. Így a Kelenföldi sor /mai Gellért rakpart/, a Kis-Gellérthegy déli részén fekvő Mayerfy major, a Nádorkert és a Feneketlen tó körüli téglagyári új rész. A többi területen egy-egy présház, csőszkunyhó, vagy pásztorszállás állott csak. Az itt lakók is, a szőlőbirtokosok is Buda fennhatósága alá tartoztak. Az itteni tanács az 1870-es évek elején több határozatban is úgy jelöli meg Kelenföldet, mint „amelynek gyönyörű síksága a déli vasút és a Duna által érintve a Gellérthegy, Csillebérc és Albertfalva között terül el.”

Századunk első évtizedeiben, amikor a terület robbanásszerű fejlődése megindult, a városrendezési tervek készítésénél és az utcák besorolásánál már használják ugyan a Gellérthegy, Tabán, Lágymányos elnevezést, de határaikat nem lehet pontosan meghatározni, így integrációs fogalomként továbbra is a Kelenföld elnevezés dominál. Jellemző, hogy például a Fehérvári út, a Bercsényi, Lágymányosi, Baranyai, Fadrusz utca stb. még az 1920-as években is Kelenföld utcái néven szerepelnek.

Az önálló XI. kerület megalakulásakor /1934/ az egyes tájegységek továbbra is markánsan megőrzik nevüket. Az akkori Kelenföld határvonala: a Villányi út a Budaörsi úttól a Móricz Zsigmond körtérig, a Fehérvári út-a vasúti töltés vonala - a Duna folyam - a Kondoros út - Solt utca - Kelenföldi határsor - MÁV hegyeshalmi vonala - a Budaörsi út a Villányi útig, s ez is maradt a mostani behatárolásig.”

Hidvégi Miklós

Városrészi önkormányzatok

E viszonylag ismeretlen fogalom értelmezése volt célja az október 12-14. között megrendezett tanácskozásnak. Az önkormányzati jogok a törvényi szabályozás szerint a település egészét illetik meg és azokat a lakósok felhatalmazása alapján a képviselőtestület gyakorolja. Néhány fővárosi kerület település-szerkezete azonban egyéni sajátosságokat mutat, ezek többnyire az 1950. január 1-től Budapesthez csatolt települések. A főváros önkormányzata már 1989-ben védetté nyilvánította a városrészek neveit, amelyeket az új utcanév-táblákon is fel kell tüntetni. A tanácskozás résztvevői egyetértettek abban, hogy az önkormányzati törvény alapján létrejövő városrészi önkormányzatokat a meglévő városrész-nevekről célszerű elnevezni. A káposztásmegyeri és a győri működő városrészi önkormányzatokról szóló tájékoztatókon kívül környezetvédelmi, urbanisztikai és politológiai előadások hangzottak el. A tanácskozást a Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatta.

Paszabi János

M E G H I V Ó

A Dr. Széky Endre Pestszentimrei Történeti Társaság tisztelettel meghívja Önt, kedves családját, ismerőseit a

II. VILÁGHÁBORU PESTSZENTIMREI ÁLDOZATAI

Emléktábla - Szobor avatására

Ideje: 1992. november 8. - vasárnap, 11,30 óra;

Helye: Budapest, XVIII. ker. Pestszentimre, Nemes /volt Vörösfény/ - Cimer utca sarok /az un. Patika tér; korábbi nevén: Hősök tere/.

Az ünnepséghez kapcsolódó események:

- Pestszentimre története - minikiállítás;
- első napos - az eseményt megörökítő - postai emlékbélyegzés.

A II. Világháború pestszentimrei áldozatai

emléktábla avatásával kívánja a Dr. Széky Endre Pestszentimre Történeti Társaság teljessé tenni azt az 1986-ban megkezdett tervének megvalósítását, hogy a település főterén /Nemes - Cimer utcák által határolt területen/ kegyeleti hely létesüljön.

1988-ban ugyanitt sikerült felújítanunk és méltó környezetbe helyezni az I. világháborús Magyar Hősök Emlékművét.

1990-ben - szintén közadakozással - a tér közepén avathattuk a Pestszentimrei Demokratikus Országzászlót. Ennek jobboldalán kerül elhelyezésre a II. világháború során áldozatul esett 131 helybéli nevét megörökítő emléktábla.

A tábla elkészítésével sikerült átlényegíteni a téren álló béke szimbólumot magán viselő un. Felszabadulási Emlékművet, ezzel is példát mutatva, - az önkormányzattal egyetemben - hogy a múlt értékeinek megőrzésével hogyan lehet új tartalmat adni egy olyan köztéri alkotásnak, mely nem kötődik harsány szimbólumrendszerével az előző rendszerhez.

A II. világháborús emléktábla a kerületi önkormányzat anyagi támogatása mellett főleg adományokból és a közösség érdekében felajánlott munkavállalásból valósul meg.

Az áldozatok nevének felkutatásában sok segítséget kaptunk a sajtótól, magánszemélyektől, az egyháztól, a Belügyminisztérium illetékes hivatalától.

Az avatásra a Társaságunk által életrehívott, hagyományteremtő PESZTSZENTIMREI NAPOK keretében, annak legfőbb eseményeként kerül sor. Az ünnepség szervezését, lebonyolítását Társaságunk magára vállalta.

Kegyeleti ünnepségünkre tisztelettel meghívjuk a szűkebb lakókörösségek érdekében, a miénkhez hasonló módon tevékenykedő és tenni akaró társaságok és polgári körök képviselőit, tagjait.

Pándy Tamás elnök
a Dr. Széky Endre pestszentimrei
Történeti Társaság nevében.

A Város- és Faluvédők Szövetségének közgyűléséről ...

A közgyűlés elfogadta a Választmány beszámolóját, a zárszámadást és a 92-93. évi költségvetést. A közgyűlést követő tapasztalatcserén és szekcióüléseken az alföldi mezővárosok védelméről és fejlesztéséről, az ifjúság részvételéről a város- és faluvédelemben, valamint a település- és műemlékvédelem problémáiról a piacgazdaságban folyt vita. Többen fölvetették, hogy a mezőgazdaság privatizációja új helyzetet teremt a mezővárosok és falvak életében, hogy az egyesületeknek nagy figyelmet kell fordítani a magántulajdonba kerülő ipari-mezőgazdasági műemlékjellegű épületek védelmére, a tájba és környezetbe illő tanyák, farmok építészeti stílusának alakítására.

MAGYAR TERMÉSZETBARÁT SZÖVETSÉG
Budapest, II. ker. Szövetsége
1022 Bimbó út 1.

25. VÁROSISMERETI VERSENY kiírása

A verseny helye: Budapest ideje: 1992. november 7. /szombat/

Rendező: II. kerületi Sportfelügyelőség és Természetbarát Szövetség

Versenybírószám: Szalay Ilona elnök
Técsy Katalin titkár
Tarpay Györgyné ellenőr

Kategóriák: felnőtt csapat /2 fő/
ifjúsági csapat /2-3 fő középiskolás/
családi csapat /gyermek 14 éves korig/

Nevezés: 1992. november 5-ig, személyesen a rendezőség címén,
csütörtökön 17-18 óra között;
levélben: Técsy Katalin, Bp.,
Meggyfa u. 29. 1033 címén.

Nevezési díjak: felnőtteknek 40,- Ft/fő
ifjúságiaknak 20,- Ft/fő
/A nevezési díj a helyszínen fizetendő/

Kötelező felszerelés: Budapest belterületi térképe, golyóstoll

Ajánlott felszerelés: Budapesttel kapcsolatos irodalom, távcső.

Indítás: Budapest, II., Bimbó út 1-ből, 8,30 és 10 óra között.

Díjazás: Kategóriánként az első három helyezett.
Minimum 10 vidéki csapat indulása esetén kategóriánként külön is díjazunk.

A versenyen mindenki saját felelősségére indul!

Minden érdeklődőt szeretettel vár

a R e n d e z ő s é g

Kis Tamás
sportfelügyelő

Asztalos György
elnök

Köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik segítettek az egyesület átköltöztetésében.

Külön meg kell említenünk

Szentpétery Tibor,	Fóti Gyula,	Pusztai Pál,
Belicza Kornél,	Matyasovszky Zsolnai Tamás,	Nyerges László,
Kocsis Sándorné,	Végvári Annamária,	Bató Géza,
	Otruba Ferenc	

társainkat, akik heteken keresztül dolgoztak azért, hogy új helyükön a csoportok rendezett kellemes környezetben dolgozhassanak Városunkért.

CSOPORTULÉSEK -PROGRAMOK

Fotós csoport: minden kedden 16 órakor

Diavetítés: nov. 10-én, kedden, 17 órakor

Szikszay Agnes: Városok az Alpok völgyében címmel.

MEGHIVÓ!

Az 1992. szeptember 16-18-i nagyszerű burgenlandi kirándulásról éménybeszámolót tartunk november 17-én, 17 órai kezdettel, a kiránduláson készült kép és diafilmek bemutatásával. Ezért kérem, hozzák el képeiket, illetve diáikat. Mindenkit várunk!

Otruba István

Szobor csoport: minden hétfőn, 16 órától

Városépítési csoport a Környezetvédelmi csoporttal közösen:

nov. 10-én, kedden, 16,30 órakor Óbuda - Hajógyári sziget részletes rendezési tervét ismerteti: Dr. Nagy Béla

Óbuda-Ujlak csoport: nov. 3-án, kedden, 17 órakor az Óbudai Művelődési Központban /III., San Marco u. 81./ tartja soron következő ülését.

Téma: beszámolók és vita a műemlékjellegű városkép és a környezet védelméről és felújításáról.

Józsefvárosi Helytörténeti csoport: nov. 13-án, pénteken a Franklin nyomda megtekintése.

Találkozás: VIII., Szentkirály utca 28. /a nyomda előtt/, 13 órakor.

nov. 24-én, kedden 17 órakor Ferenczy Béni szobrászművészről tart előadást: Kontha Sándor művészettörténész.

Helyszín: FSZEK, VIII., Gutenberg tér 3.

Kőbányai csoport: Az összejövetelek helye: Bp., X., Halom u. 37/b. sz. alatti Állandó Helytörténeti Gyűjtemény 4-es sz. kiállítási és feldolgozó terme.

Minden héten hétfőn és csütörtökön 16-18 óra között a kerületi iskolák helytörténeti tagjainak és a látogatók részére a kiállítások megtekintése, egyesületi tagjainkkal megbeszélések.

Etele Kör: nov. 11-én, szerdán 17 órakor előadás: A kerület üzeminek multja: A Röck- és Csonka Gépgyár története.

Előadó: Dr. Varsányi Erika történész.

Helyszín: FSZEK XI. ker. Főkönyvtára, XI., Etele út 55.

A jövőben a vezetőségi megbeszéléseket mindig az előadások

előtt, 15 órakor tartjuk. A megbeszéléseken minden érdeklődőt szívesen látunk!

I. kerületi csoport: nov. 10-én, kedden, 17 órakor tartja összejövetelét az I., Szabó Ilonka u. 2-4. sz. alatti Vági István Szakközépiskola /Franklin lépcsőnél/ I. 724.sz. termében. A hosszabb - de nem eseménymentes - szünetünk után, a téli idő beállta előtt szeretettel várjuk tagjainkat egy kis kerületi körkép, négyzetes asztal beszélgetésre. Például a jó hírekről: a várkert KIOSZK helyreállításáról, a „0” km-nél lévő park megmaradásának tényéről, dunapartunk szépítési kezdeményezéséről, eredményeiről, újabb kerületi rendezési tervek megvitatásáról.stb. Például rossz hírekről: a Hattyú u. - Fiáth János u. beton monstrum alépitményi és felépitményi, valamint a dunaparti gesztenyefasor sorsáról, zöldterületeinkről - Vérmező, Déli p.u. parkoló kiváltása -, meggondolatlan tetőtérbeépítési merényletekről stb./.

Promontor-Tétény munkacsoport: nov. 16-án, hétfőn, 17 órakor tartjuk soronkövetkező havi összejövetelünket a Budafok-Tétény Művelődési Házban /XXII., Nagytétényi út 35./, melynek keretében Horváth Miklós tagtársunk tart videóvetítéssel egybekötött előadást a „Don-kanyari emléktúra” címmel.

Munkacsoportunk a Don-kanyari katasztrófa 50. évfordulója alkalmából kegyeleti megemlékezés-sorozatot rendez a budafoki honvédek emlékére. A rendezvénysorozat programja: nov.16. Horváth Miklós előadása /lásd fentebb!/
1993. január 9. Gyászmise a Savoyai téri Szt. Lipót plébániatemplomban

1993. március 13. „Hol sirjaink domborulnak...” címmel fotókiállítás a Budafok-Tétény Műv. Házban.

A rendezvényekről a havi Értesítőben adunk részletes tájékoztatást.

Városrészi Önkormányzatokat Segítő csoport: nov. 10-én, kedden, 16,30 órakor Bacsó Mihály önkormányzati szakértő: „A városrészi önkormányzat, mint a helyi közélet új fóruma” címmel és Asztalos Miklós: „A Rákosligeti Asztaltársaság tevékenysége” címmel tart előadást.
Helyszín: Bp., VI., Eötvös u. 10.

Rákosfalvi csoport: nov. 11-én, szerdán 16,30 órakor a Rákosfalvi Közösségi Házban /Rákosfalvi park/ találkozunk.

Tagtársaink írják:

Zugló - 150 éves...

Az egyesület szeptemberi értesítőjében „Gondolatok egy kiállításról - Zugló 150 éve” című cikke reagálva, röviden csak annyit szeretnék megemlíteni, hogy - noha a képek egyike-másika valóban nem volt kifogástalan - hol van olyan kiállítás /fotó/, amely teljes tökéletességet produkálna. A résztvevők fárdságos munkáját meg kell becsülni és nem szabad letörni kemény kritikával, amely esetleg egyszer, s mindenkorra kedvét szegi a további igyekezetnek.

Hogy mennyire más véleményen voltak a kiállítás látogatói, az kiderült a vendégkönyvi bejegyzésekből.

Lőrentey Oszkárné
